

CSALLÓKÖZI ZOLTÁN

SORSDÖNTŐ KONCERT KIJEVBEN

Pavel Anatoljevics Szudoplatov tábornok, az állambiztonsági minisztérium különleges részlegének a parancsnoka egyenes tartással, látszólag egykedvűen üldögélt a kijevi operaház emeleti díszpályájában. Civilben volt, sötét öltönyt viselt, számtalan kitüntetés közül csak kettő, a Lenin- és a Szuvo-rov-rend csillogott a mellén. Az utóbbira különösen büszke volt, hiszen ezt csak vezénylő tábornokok, főtisztek kapták reménytelen helyzetekben való helytállásért, illetve különösen nagy győzelmekért.

Mellette felesége, Emma hosszú selyem dzsörzé ruhában feszengett. Emma, a valaha kedves arcú, karcsú zsidó lány a két gyerek után enyhén meghízott, és többnyire egyenruhát viselt. A ruhát Pavel legutóbbi párizsi útjáról hozta, és súlyt helyezett rá, hogy az asszony ebben jelenjen meg az ünnepi előadáson.

1947. november 7-ét írunk. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom harmincadik évfordulójára rendezett díszelőadásra Nyikita Szergejevics Hruscsov, az Ukrán SZSZK első titkára meghívta a tábornokot, és jelezte, hogy előadás közben beszélni akar a Kárpátontúli terület görögkatolikusait érintő intézkedésről.

Szudoplatov tudta, hogy az első titkár ilyen alkalmakra rendszerint feleségével, Nyina Petrovával érkezik. Különösen igaz ez, ha a színpadon zene és tánc is lesz, márpedig ma este az Alekszandrov együttes ad műsort. Miután várható volt, hogy Hruscsov nem lesz éppen a legbarátságosabb, a tábornok ajánlatosnak tartotta, hogy akár villámhárítóként is magával vigye az asszonyt.

Lassan a nézőtér is megtelt. Az első sorban helyet foglaló Konsztantyin Szimonov ritka vendégnek számított. Kétségkívül ukrán felesége, a népszerű színésznő, Valentina Szerova hatására töltötték Kijevben az ünnepet.

A tábornok figyelme többször fordult a gyönyörű asszony felé, miközben Szimonov Várj réam című versét mondogatta magában. Már köztudott volt, hogy a nagy nőcsábász hírében álló, fülig szerelmes író versét a szép Valentinához írta. Hogy milyen nyomot hagyott a művésznőben, nem tudjuk. Mindenesetre Valentina házasságukban is megtartotta előző férje, a hős pilóta, Anatolij Szerov nevét. Kétségkívül jobban imponált neki a bátor repülő, mint a pösze író.

A szép színész nő amúgy is vonzódott a katonákhoz. A jó megjelenésű Konsztantyin Rokosszovszkij is sikerült elcsábítania, igaz, a marsall feleségének erélyes fellépése gyorsan véget vetett románcuknak. Rokosszovszkij pedig, mint Sztálin helytartója, a háború végétől családjával Varsóban regnált.

A Szovjetunió 1946-ban jelentkezett első filmjével a Cannes-i Filmfesztiválon. Egy történelmi opusz volt Glinka, a Ruszlán és Ludmilla zeneszerzője életéről, amiben Valentina a komponista feleségét játszotta. A fesztivál kapcsán jártak a költővel Franciaországban. Szudoplatov itt találkozott velük, és a feleségének szánt ruha vásárlásában a művész nő volt segítségére.

Ült még szépasszony a nézőtéren, akin megakadt a tábornok szeme. Szabó Irma, Ivan Turjanica, a Kárpátontúli terület titkárának a felesége. Szudoplatov, amikor nyár derekán Ungvárra érkezett, találkozott az asszonnyal.

Moszkvában Abukamov állambiztonsági miniszter megmutatta neki Hruscsov és Szavcsenko, az ukrán belbiztonsági miniszter Sztálinnak írt levelét, amiben a Kárpátontúli unitus egyház likvidálására kérnek engedélyt. Abukamov bízott Szudoplatov helyismeretében, és jelezte neki, hogy ebben az ügyben Sztálin személyes engedélye nélkül semmit ne tegyen, de mindenesetre figyeljen.

Közvetlenül a háború befejezése után Hruscsov javaslatot tett a frissen Ukrajnához, azaz a Szovjetunióhoz csatolt Nyugat-Ukrajna felnőtt lakosságának deportálására, amit Szudoplatov határozottan ellenzett, és a generalisszimusz kedvenc kémjének adott igazat. Érthető módon ez feszültté tette viszonyát Hruscsovval. Igaz, az utóbbi időben Szudoplatov elsősorban az atomprogram megszerzésében tevékenykedett, még hozzá elég eredményesen, ami számos külföldi utazással járt, viszonylag kevés időt töltött itthon, így nyílt konfliktusra nem kerülhetett sor közöttük.

Vizont Szudoplatov egyik legfontosabb ügynöke, Joszif Grigulevics, a Trockij-gyilkosságban való szerepe miatt vele együtt tüntettek ki, a háború végén Costa Rica Jugoszláviába és Vatikánba akkreditált nagykövete lett. Új beosztásában már javában dolgozott a Tito elleni attentát előkészítésén. Közben persze szorgalmasan küldözgette a vatikáni híreket.

Moszkvában tökéletesen tisztában voltak a leMBERGI görögkatolikus egyház és Bandera gerillái közötti kapcsolattal. De tudomásuk volt Romzsa Tódor munkácsi görögkatolikus püspök hajlíthatatlanságáról, sőt Turjanica népszerűségéről is. Hruscsov számára ezek a tények kellemetlenek lehettek, ezért is kérte a kárpátaljai püspök likvidálásához és egyháza felszámolásához az engedélyt. Sztálinhoz írott levelében a kárpátaljai helyzetet összemosta a

lemergi állapotokkal, és itt is a banderistákkal való kapcsolatra hivatkozott. A Vatikánból érkezett jelentésekből, ha részlegesen is, de Turjanica is kapott.

Itt volt szerepe a szép Szabó Irmának, aki korábban Putrás, Alsóhídegpatak ortodox parókusának a felesége volt. Romzsa Tódor Rómában a Russikumban tanult, ahol kifejezetten pravoszláv környezetben lévő tevékenységre is felkészítették. Hazatérte után, mint a máramarosi hegyi falvak adminisztrátora, kereste a kapcsolatokat a helyi egyháziakkal. Putrás Jugoszláviában végezte tanulmányait, ami külön érdekesség volt a Rómából érkezett fiatal parókus számára. Nem csoda, hogy többször vendégeskedett náluk, így az asszonnyal, sőt annak barátnőivel is jó barátságba került.

A háború végén idekeveredő Turjanica szerelmes lett a szép papnéba, és el is érte célját. Putrás parókus valahol Csehszlovákiában kapott további szolgálatra lehetőséget, Turjanica, a Kárpátontúli terület első titkára és Szabó Irma pedig kimondták a boldogító igent az ungvári tanácselnök előtt.

Szabó Irma persze továbbra is tartotta a kapcsolatot barátnőivel, így Veres Margittal, akinek a nővére, mint uniátus apáca, a püspök környezetéhez tartozott. Szudoplatov Hruscsovval ellentétben nem tulajdonított ennek jelentőséget. Pedig még a gyanú is elég lett volna, hogy valaki gyorsan a Gulágra kerüljön, mint például Molotov felesége. Persze könnyen lehet, hogy ebben benne volt a végtelenül dörzsölt tábornok Hruscsovval szembeni utálata, hiszen jól tudta, hogy az első titkárt igencsak idegesítik Grigulevics Vatikánból küldött jelentései, amik Turjanica népszerűségéről is szólnak.

Közben a kórus is felállt a színpadon, előttük helyezkedett el két sorban a zenekar. Hirtelen csend támadt, és a jobb oldali díszpáholyban megjelent Nyikita Szergejevics Hruscsov, az Ukrán SZSZK első titkára, felesége társaságában. A nézőtéren hatalmas taps fogadta, amit széles mosollyal, barátságosan integetve viszonzott.

A páholyban udvarias kézfogással köszöntötte a tábornokot és feleségét. Nyina ugyanúgy tett, igaz ő barátságosan mosolygott hozzá.

Már útban az operába is igyekezett férjét csitíttatni:

– Ne feledd, Berija első emberéről van szó, Sztálin állandóan dicséri, akármit is hozhat a jövő.

Nyina sötétszürke, földig érő bársony ruhát viselt, egészen enyhe kivágással, középen egy színes brossal összetűzve.

Mindkét asszony igen képzett, művelt volt. Öt nyelven beszéltek, élénken érdeklődtek az irodalom és a művészetek iránt, és hasonlítottak egymásra abban is, hogy bár mindketten régen együtt éltek férjükkel, házasságukat

csak sokkal később legalizálták. Míg Nyina élénk mosolyú, kedves, barátságos természet, addig a nála öt évvel fiatalabb Emma rideg, fensőséges viselkedésű és távolságtartó volt.

Hruscsov és a két asszony a páholy korlátjánál ültek, Szudoplatov mögöttük, kicsit hátra húzódva foglalt helyet. Lentről, a nézőtérről ő már nem volt látható, persze nem is kereste a nyilvánosságot. A konferanszié köszöntötte a szeretett Hruscsov elvtársat, az ünnepet, felsorolt még jónéhány prominens személyt, és bejelentette az Alekszandrov együttes műsorát.

Borisz Alekszandrov ezredesi ruhában, de sapka nélkül, rugalmas léptekkel jött a színpadra. Elegánsan meghajolt, megfordult, az első sorban ülő balalajkástól átvette karmesteri pálcáját, és elkezdődött a műsor a fiatal katonák dalával.

Hruscsov kicsit hátranézett, és szinte suttogva odaszólt a tábornoknak:

– Örülök, hogy itt vannak, altábornagy elvtárs. Na, meséljen, hogy tudták így elbaszni ennek a szerencsétlen unitus püspöknek az ügyét?

– Ezt talán ott, a szemben lévő páholyban kéne megkérdezni, főtitkár elvtárs. Vagy elfelejtettek erről önnek beszámolni?

– Ezt hogy gondolja?

A szemben lévő páholyban Szavcsenko, ukrainai államvédelmi miniszter ült néhány bizalmi embere társaságában. Figyelmük nem a színpadra, hanem az átellenben lévő páholyra irányult.

– Igen egyszerű. Az ön szeretett minisztere rábízta öt szerencsétlen rendőrré az egész ügyet, akik a lovaskocsival hazafelé hajtó püspököt és néhány fős kíséretét egy néptelen úton képtelenek voltak likvidálni. A teherautóval nem tudták legázolni, utána hagyták őket szanaszét futni, és az első arra közeledő autó hangjára elszaladtak.

– Hagyja, ezt én is tudom.

– Hogy lehet, hogy nem kaptak kellő kiképzést, miért nem volt velük egy tiszt? Hogyan hagyhatták kórházba szállítani az embereket? És ráadásul az a semmirekellő őrmester még tízezer rubelt is kapott.

– Végül is a maga felelőssége, maga volt megbízva az ügyintézésel.

– Nem gondoltam volna, hogy egy belbiztonsági miniszter ennyire félvállról veszi az ügyet, és kocsmai verekedésre is alkalmatlanokat küld ki.

– Most ne a miniszterről beszéljen!

– Amint tudomásomra jutott, mi történt, a helyszínre siettem. Beszerveztem a kórház igazgatóját, odaküldtem egy megfelelő ügynököt, aki ápolónőként beadta a mérget a püspöknek. Az igazgató jelentett, a boncolást

elvégezték, a temetés viszont túl sok embert vonzott. Így már nehéz egyszerű rablótámadásként feltüntetni, főként a hátrahagyott Studebaker miatt.

Hruscsov figyelmesen hallgatta a tábornoikat, de a feje egyre vörösebb lett, egyszer csak dühösen közbevágott:

– Megszilárdítottuk a szovjet népek barátságát, kötelesek vagyunk könyörtelenül küzdeni a kommunizmus összes ellensége, de elsősorban az ukrán-német nacionalisták ellen, akik uraik, a német fasiszták megsemmisítése után az angol-amerikai imperialisták, a demokrácia és az egész haladó emberiség leggonoszabb ellenségeinek szolgálatába mentek át! Az ukrán nép megsemmisítette az ukrán nacionalisták jelentékeny csoportját, és teljesen kiirtja maradványait. Akkor mi itt néhány fanatikus papocskával szerencsétlenkedünk! Nekem jelentést kell írnom Moszkvába az utolsó banderista erők felszámolásáról.

– Nézze, van egy tervem.

– Várjon!

A színpadon megjelentek a táncosok, akik az első titkár teljes figyelmét lekötötték. Mikor a vidáman ugráló tangóharmonikást nyolc katona a lábaival emelte magasra, önfeledten tapsolni kezdett. Persze a közönség követte.

– Na, mi a terve?

– Erősíteni kell a pravoszláv vonalat. Ki kell hangsúlyozni, hogy a magyar megszállók alatt elnyomták, elüldözték őket. Fel kell függeszteni – legalábbis a megyében – az ateista plakátkampányt.

– Tavaly a pátriárka Nesztort küldte Munkácsra, azóta hetvenhárom templom áttért.

– Ezt kell folytatni, az önkéntes visszatérést, és mindenhol megünnepelni. Az intézményeket be kell zárni, vagy átadni az ortodoxoknak. Görögkatolikus egyházat pedig nem lehet regisztrálni.

– Ezeknek az unitusoknak Róma a főnöke, ezzel nem lehet mit kezdeni. A Vatikán ügynökei hazaárulók. Az unitus egyház fája által termett gyümölcs népellenes, szovjetellenes méreggel van teli. Az egyház híveinek ideje meggondolni, vajon nem túlságosan cinikusan és szánalom nélkül élnek-e vissza az unitus egyház vezetői vallásos meggyőződésükkel, idegen politikai célok érdekében.

– A püspök halott, nincs vezető. Meg kell alakítani lvovi mintára a kezdeményező csoportokat. Az adminisztrációban már amúgy is többen nekünk dolgoznak.

– Gyorsítsák fel a dolgokat!

– Nincs akadálya. Azt a papot, aki a kezdeményező csoport hatására nem tér át, letartóztatjuk, elítéljük, huszonöt év kényszermunka és kész.

– Le kell rántani a leplet a szovjet nép ellenségeiről!

– Ez már csak szervezési kérdés. Ruszin nép nincs. Itt mindenki ukrán. Az iskolában csak ukránul vagy oroszul tanulnak.

– Az Unitus Egyház likvidálásával kapcsolatos nagy munka lefolytatása után a nyugati és Kárpátontúli megyékben lépéseket fogantatosítunk a tömegpolitikai munka megerősítése és a tudományos-felvilágosító propaganda vonatkozásában azzal, hogy kiragadjuk a lakosságot és különösen az ifjúságot a vallás befolyása alól.

Az első titkár elégedetten mosolygott, visszafordult, és lelkesen figyelte az előadást.

Szudoplatov gondterhelten lépett ki az operaház kapuján. Nyugodt léptekkel ment le a lépcsőn, Emma szorosan a nyomában, de nem karolt belé. A lépcső alján megállt, elővett egy Caporalt, még Párizsból maradt, rágyújtott, és lassan eregette a füstöt. Emmára nézett, majd lassan sétálni kezdtek a park felé.

– Holnap Ungvárra utazom, ezek semmire nem képesek. Néhány nap kell, és eligazítom a társaságot, de biztos, ami biztos, Lvovból viszek néhány kipróbált embert. Igaz, banderistákkal ott már nem kell számolni, de legalább a papokhoz értenek. Ez a felfuvalkodott puffancs teljesen hülye, Szavcsenko meg tehetségtelen.

– Vigyázz, kérlek! Hruscsov nagyon jól fekszik a Gazdánál, ő a kedvenc bohóca, bármilyen állapotban képes táncolni a kívánságára. Neked pedig nem bocsátja meg, hogy '45-ben keresztülhúztad a számításait. Bármit is teszel, úgyis a saját tettének állítja be.

– Persze, tehettek bármit, az az ő dicsősége lesz, már előre tudom a jelentésének szövegét. Viszont, ha nem oldom meg a helyzetet, csak egyszerűen rábírom ezeket, az engem terhelne. Berija ugyan kiáll mellettem, de Hruscsovtól ő is tart, legalábbis nem akar vele bajszot akasztani.

– Berija is csak addig áll ki melletted, amíg nem veszélyezteted. Neked pedig most nagyon megy fel az ázsiód. Sztálin számára most a legfontosabb, hogy mi történik Los Alamosban.

– Igen, ezért is gyorsan megoldom ezt az ügyet. Pár tucat fanatikus papocska igazán nem akadály. Ortodoxok lesznek, vagy mennek a lágerbe, híveik meg úgyis mennek a pásztor után.

– Légy óvatos! Hruscsov éberem figyel, és jó a kapcsolata Moszkvával.

– Szép is lenne, ha belelátna az NKVD szövevényeibe, és bármit is tesz, Abukamov miniszter tájékoztat. Így aztán én is török egy kis borsot az orra alá. Az ottani első titkár nejét például kihagyjuk, nem biztos, hogy Turjanica megúszná, mint Molotov, akinek csak a feleségét küldték a táborba. Jó ott ellenpontnak ez a népszerű figura. Hruscsov pedig örjönghet.

A tábornok még egyet szippantott cigarettájából, hanyagul elpöckölte, és intett a kocsiban ülő sofőrnek. Megfogta Emma kezét, szerelmesen nézett a szemébe, és röviden csak ennyit mondott:

– Az ungvári unitusok sorsa ezzel lezárult.

Kijev felett pedig megnyíltak a sötét felhők, és lassan szállingózni kezdett a hó.

